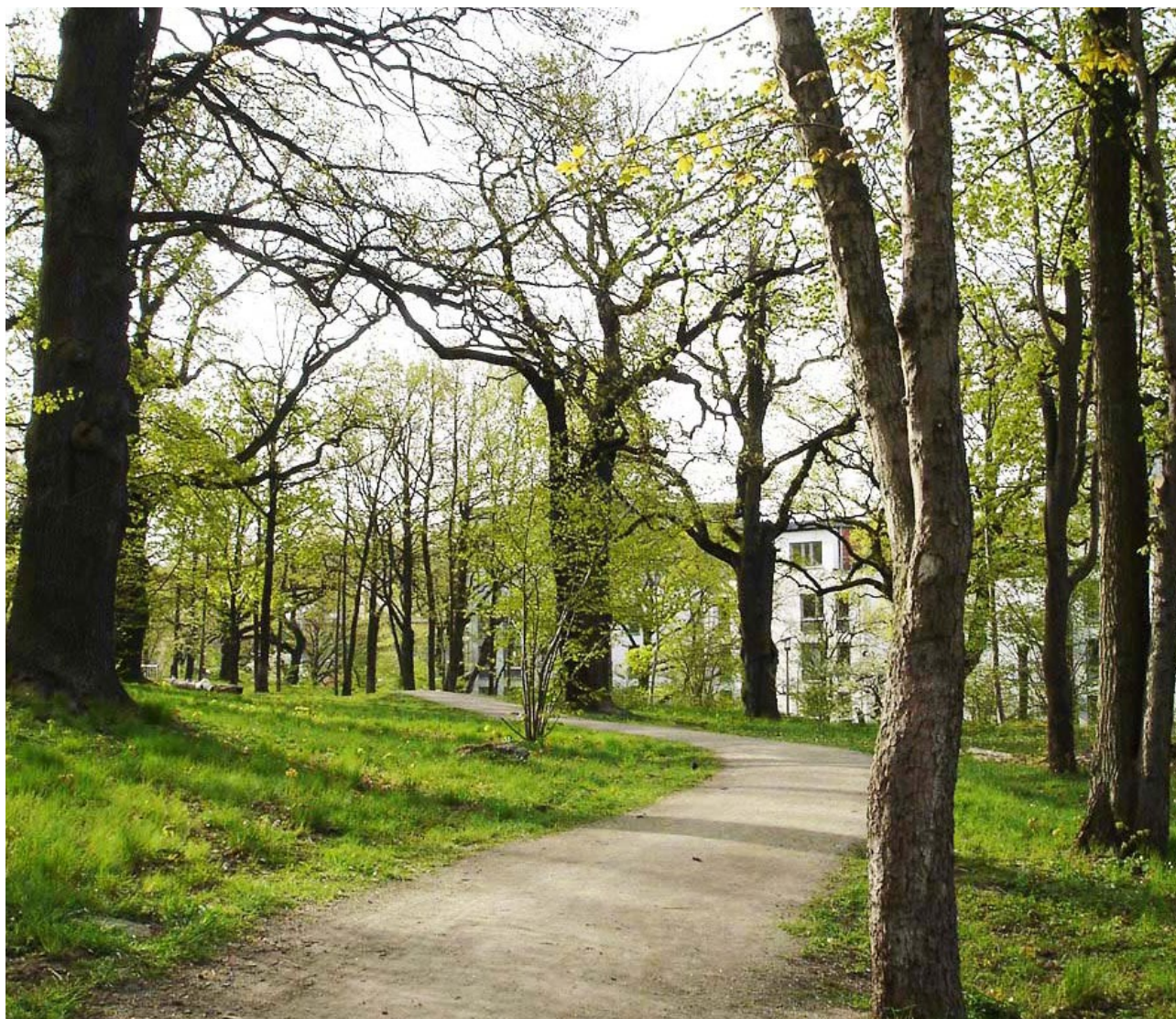

Granskningshandling
23 november 2021

Skötselplan för Näsängen

Stadsnära natur- och parkområden
Framtagen i samband med detaljplan för Näsängen (etapp
1), Österåkers kommun

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställning: Magnolia Bostad/Runö fastigheter HB/Österåkers kommun

Framställt av: Ekologigruppen AB

www.ekologigruppen.se

Telefon: 08-525 201 00

Granskningshandling: 2021-11-23, samrådshandling 2020-09-09

Uppdragsansvarig: Åsa Eriksson, Karin Görlin, Krister Sernbo

Medverkande: Johan Allmér, Anna Maria Larson, Anna Persson, Eleonor Martinsson,
Ellinor Scharin

Foton: Ekologigruppen (om inget annat anges)

Illustrationer och kartor: Ekologigruppen

Internt projektnummer: 6911/8224

Innehåll

Bakgrund	4
Målbild för Näsängens grönstruktur	6
Beskrivning av området	9
Näsängen idag	10
Administrativa data	11
Allmänna skötselöreskrifter	13
Skötselåtgärder	14
Skötselområden	17
1c. Öppen blandskog med tall och ek	20
3. Tallskog med evighetsträd	22
4. Ädellövskog med landskapspark vid Fåfängen	24
5. Barrblandskog med tall och hassel och landskapspark vid Fåfängen	27
6. Blandskog	29
7. Alleér	31
9. Åkerholmar med hagmark	33
10. Näs hage, strandparken och parken med temalekplats	35
11. Fickparker	38
Strandäng 1 och Strandäng 2	39
Bilaga 1: Förslag till träd	47

Bakgrund

Denna skötselplan är knuten till detaljplan för Näsängen (etapp 1). Genomförandet av skötseln väntas bidra med en mängd positiva effekter för naturmiljön, effekter som ingått i miljöbedömningen av detaljplanen. Österåkers kommun ansvarar för skötseln.

I Näsängen, ca 2 km sydväst om centrala Åkersberga, planeras en ny hållbar stadsdel med ca 1700 nya bostäder med tillhörande service och verksamheter. Stadsdelen planeras för att ge plats åt ca 4000 nya invånare och projektet ingår som en del av en fördjupad översiktsplan som ger riktlinjer för Åkersbergas tätortsutveckling på Täljöhalvön. Stadsutvecklingen planeras med höga ambitioner för hållbarhet och i samband med detaljplanearbetet har ett hållbarhetsprogram tagits fram som definierar vilka olika hållbarhetsaspekter som är relevanta i detta sammanhang.

Området är som helhet cirka 63 ha stort, varav cirka 18 ha är vattenområde. Näsängen avgränsas av Runö kursgård och Tunafjärden i öster och detaljplan för Täljöviken i väster, samt planerad bebyggelse i Johannelund och Kanalstaden i norr. Området består idag av ett varierat landskap med böljande öppen odlingsmark eller betesmark som kontrasteras av åkerholmar, omgivande skogshöjder och artrika brynmiljöer. Här ligger idag Näs gård och inom området finns viss småskalig bebyggelse. En landskapsanalys inför detaljplanläggningen av området visar att det finns höga naturvärden och kulturhistoriska värden inom området, samt värden för rekreation.

En exploatering av området kommer att påverka dessa värden på olika sätt, men ger också förutsättningar att ta hand om, utveckla och förvalta dessa värden och låta dessa utgöra kvaliteter i den framtida stadsdelen. I samband med att en detaljplan tas fram för stadsutvecklingen har denna skötselplan tagits fram för att säkra att detta blir verklighet. Skötselplanen omfattar områdets naturmiljöer, parker och gröna gatumiljöer och ska ge stöd genom hela planprocessen, bifogas planhandlingen samt kommer att inkluderas i avtal kring genomförandet av planen.

I samband med tidigare planarbeten har Österåkers kommun beslutat att göra en skötselplan för de strandnära miljöerna med fokus på rekreation och naturvärden utmed stränderna på båda sidorna av Täljöviken (Skötselplan för Täljövikens strandängar). Den skötselplanen är för tillfället under utveckling där skötselmetoderna detaljstuderas. De delar som berör Näsängens detaljplaneområde beskrivs även i detta dokument du håller i handen. Den vegetation som sparas och nyskapas på kvartersmark styrs av ett program för grönytefaktor.

Mål med skötselplanen

Naturen i och omkring planområdet präglas av tidigare och nuvarande skogsbruk, hävd och åkerbruk, men delar har bitvis vuxit igen. Den skötsel som föreslås har som mål att bibehålla, utveckla och förvalta naturvärden kopplade till områdets skogsmiljöer och det småbrutna jordbrukslandskapet, och låta dessa karaktärer bidra till den nya stadsdelens attraktivitet. Skötselplanen ska dessutom möjliggöra för tätortsnära rekreation, med en variation av upplevelser och funktioner, och framförallt tillgängliggöra Täljövikens stränder så att fler människor kan ta del av detta tätortsnära vattenlandskap. Samtidigt ska

skötselplanen säkra att stadsdelens gröna miljöer kan leverera olika typer av ekosystemtjänster och på så vis bidra till en hållbar stadsutveckling.

Två skötselplaner

Föreliggande skötselplan omfattar natur och parkmark inom detaljplan för Näsängen (etapp 1).

Skötselområden för etapp 2 har tagit bort sedan samrådet då större förändringar planeras av detaljplanen för etapp 2 och utformning av bebyggelse är oklar. Område 1a, 1b, 2, 8, 11a och 11b är borttagna.

Strandängarna i planområdet ingår i en mer omfattande plan för Täljövikens inre delar. Innehållet i den skötselplanen finns beskrivet i ett eget dokument, som är under utveckling inom ett särskilt projekt i kommunen. Nedan finns en karta över skötselområden från 2019, mindre förändringar kan komma att ske under processen med ansökan om strandskyddsdispens och vattenverksamhet. Område 1 och delar av 2 ingår i detaljplaneförslaget för Näsängen, och beskrivs därför under skötselområden. En avstämning av de två dokumenten måste ske löpande.

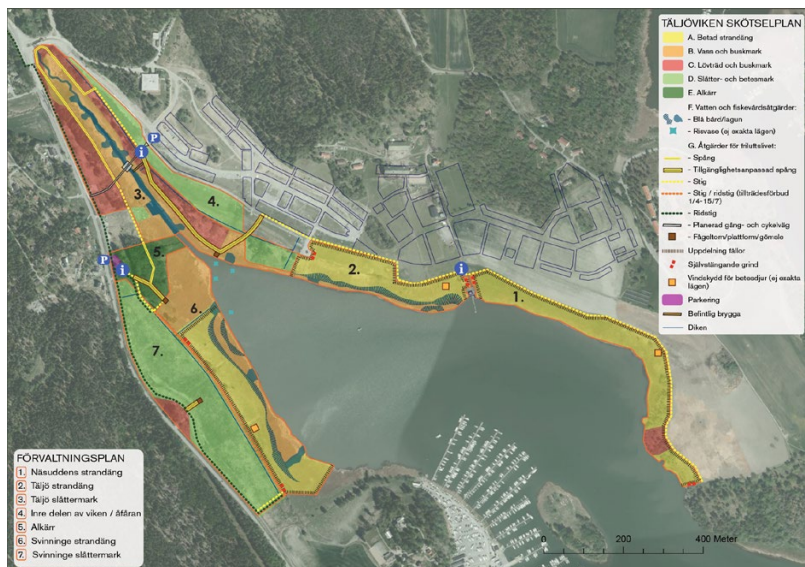

Bild från Skötselplan för Täljövikens strandängar, Österåkers kommun, 2019.

Ytterligare åtgärder

Specifika åtgärder kopplat till fåglar och fladdermöss i enlighet med artskyddsförordningen är beskrivna i artskyddsutredningarna. Dessa åtgärder ska i stor utsträckning ske innan byggstart varför dessa åtgärder inte är beskrivna i detalj i denna skötselplan. I dessa utredningar föreslås skyddsåtgärder som är nödvändiga för att upprätthålla kontinuerlig ekologisk funktion, KEF. Föreslagna åtgärder beskrivs samlat i dokumentet *Förslag till åtgärder för skyddade arter* och är en bilaga till MKB:n. Av plan- och genomförandebeskrivningen framgår att åtgärder för att förhindra att fågelarter och fladdermusarter dödas eller skadas samt att skyddsåtgärder för ett säkerställande av kontinuerlig ekologisk funktion genomförs, regleras genom exploateringsavtal.

Målbild för Näsängens grönstruktur

Stadsutvecklingen av Näsängen kan beskrivas som en funktionsblandad och småskalig kvartersstad som i framtiden kommer att ligga i direkt anslutning till den planerade stadskärnan i Kanalstaden. Näsängen kommer att innehålla ca 1700 nya bostäder med tillhörande service och verksamheter och planeras för att ge plats åt ca 4000 nya invånare. En av de stora kvaliteterna med att bo i Näsängen är närheten till natur och vatten i ett skärgårdslandskap. Tanken är att integrera bebyggelsen med skogs- och odlingslandskapet och låta dessa bli identitetsskapande kvaliteter i stadsdelen.

Områdets kulturhistoria bidrar till stadsdelens identitet

Att ta tillvara det kulturhistoriska arvet i form av strukturer, miljöer och byggnader från olika tidsperioder ger förutsättningar för att skapa en lokal identitet. Genom att ta tillvara och förstärka växlingar mellan täta skogsområden, öppna marker, brynzoner och åkerholmar kan stadsdelen anknyta till platsens kulturhistoria och det småbrutna jordbrukslandskapet kan fortfarande vara läsbart.

Platserna för Fåfången, Ekbacken, den inristade stenen och silver-skatten ska tillgängliggöras och utgöra målpunkter inom stadsdelens rekreationsområden och koppla till platsens kulturhistoria genom att uppmärksammas i gestaltning och med informationsskyltar. Långhundaledens historiska betydelse ska uppmärksammas genom att tillgängliggöra Täljövikens strand med hjälp av en sammanhängande strandpromenad och skyltar som informerar om leden. I framtiden kan promenaden även komma att följa Långhundaledens historiska sträckning norrut (utanför planområdet).

Stadsnära rekreation som en kvalitet för boende och besökare

Närheten till Täljövikens strand, skogen och Näsuddens naturreservat är centrala värden att utveckla. Med dessa som utgångspunkt finns möjlighet att tillskapa nya rekreativa kvaliteter och funktioner, särskilt sådana kopplade till vatten och urbana miljöer.

Stadsdelens parker och grönområden ska vara lätta att nå. Anläggning och skötsel ska säkerställa en god tillgänglighet och tydliga entréer till både natur och parkområden. Tillgängligheten till Täljöviken säkerställs genom promenadstigar längs med vattnet och den visuella kontakten säkerställs genom röjning och återkommande skötsel. För att ytterligare öka tillgängligheten i stadsdelens parker och grönområden ska bänkar, rast- och grillplatser anläggas. Stigar och cykelvägar ska även ansluta till rekreationsområden utanför Näsängen, så som Björnungeskogen, Näsuddens naturreservat och den inre delen av Täljöviken.

Näsängens parker och naturområden ska spela en central roll för människors rekreation och hälsa. I Näsängen ska det finnas ett stort utbud av upplevelsevärden kopplade till naturen och vattnet med bland annat en strandpromenad, sittplatser vid Täljöviken och möjlighet till bad.

Skötselplan Näsängen
granskningshandling
9 november 2021

Illustrationsplan, ÅWL 2021.

Stadsdelens parker ska erbjuda plats för lek, bollspel, vinterlek, odling och folkliv. I de skogsområden som finns inom och i anslutning till stadsdelen ska det bland annat finnas möjligheter till löpträning, naturlek, att ströva runt och finna ro. En variation av upplevelsevärden och funktioner knutna till skogsmiljöer ska utvecklas genom restaurering, anläggning och skötsel. De öppna ytorna ska göras tillgängliga för aktiviteter och tillfälliga evenemang. Det är dock viktigt att säkerställa att sådana aktiviteter inte påverkar de biologiska värdena negativt.

Ekologiska värden som förutsättning för hållbarhet

Grönstrukturen i anslutning till Näsängen ska ge utrymme åt befintliga biotoper, och bevara, utveckla och förvalta dessa på ett sätt som även gynnar de spridningssamband som är nödvändiga för biotopernas fortlevnad. Områdets skogsmiljöer bör förvaltas och utvecklas med naturvårdsskötsel. Det bör finnas en variation där både tätare och glesare skogspartier ska finnas. Vissa områden bör gallras för att gynna solexponering av trädstammar av exempelvis tall och ek. Skogsområdenas kontinuitet bör säkras genom att gynna en variation av både yngre och äldre träd. Död ved ska finnas i olika grovlekar, nedbrytningsstadier och grad av solexponering för att gynna ett flertal arter knutna till dessa miljöer.

De områden kopplade till jordbrukslandskapet som bevaras inom stadsutvecklingen i Näsängen utgörs främst av småbiotoper i form av åkerholmar, gamla alléträd, samt åkermark, gräsmarker och strandängar ner mot Täljöviken. Åkerholmarnas biologiska värden bör bevaras genom att bevara och utveckla befintlig vegetation genom naturvårdsanpassad skötsel. Åkermarkens värde kan höjas genom att denna utvecklas till slåtter- och/eller betesmark och på så sätt kopplar till tidigare markanvändning kring Täljöviken. De gamla alléerna ska bevaras i så stor utsträckning som möjligt utan att utgöra en säkerhetsrisk, och varsamt föryngras för att behålla samma rumsliga karaktär.

En grönblå infrastruktur för ekosystemtjänster

Grönstrukturen ska vara mångfunktionell på så sätt att ytor kan fungera såväl för rekreation och biologisk mångfald som för olika typer av ekosystemtjänster. Förutom varje arts egenvärde i sig, medför den biologiska mångfalden en resiliens mot störningar. Den har en väsentlig roll för andra tjänster som vi är beroende av, såsom rening av vatten, pollinering, skadereglering och fröspridning. Den förser oss med naturmedicin och vetenskapliga upptäckter. Fröspridning är en reglerande tjänst som är starkt sammankopplad med den biologiska mångfalden. Om fröspridningen störs, till exempel genom att barriärer skapas i en spridningskorridor, riskerar den biologiska mångfalden att minska eftersom växters möjlighet att spridas begränsas. Med en god artrikedom i stadsnära natur, minskar risken för att skadedjur massutvecklas. Den biologiska mångfalden har också stor betydelse för de kulturella ekosystemtjänsterna och kan öka upplevelsevärdet för rekreation avsevärt i ett område.

Beskrivning av området

Näsängen idag

Näsängens landskap är typiskt för Roslagen och karaktäriseras av ett varierat landskap med böljande öppen odlingsmark eller betesmark som kontrasteras av åkerholmar, omgivande skogshöjder och artrika brynmiljöer. Här finns viss småskalig bebyggelse som ofta är väl anpassad till landskapet.

Bild 1. Områdets varierade landskap ger goda förutsättningar för biologisk mångfald och ekologiskt värdefulla miljöer.

Bild 2. Närheten till Täljövikens vatten gör området till ett attraktivt rekreationsområde.

Bild 3. Vid Näs gård har jordbruk bedrivits sedan yngre järnålder, men endast ett antal mindre byggnader från äldre tid finns kvar idag.

Värden för biologisk mångfald

Ur ett landskapsekologiskt perspektiv ligger områdets skogsmiljöer som en länk mellan Angarnkilen och skärgårdens skogsklädda öar och holmar. Skogshöns som exempelvis tjäder, med krav på stora sammanhängande barrskogmiljöer, finns i anslutning till området, vilket visar på områdets betydelse för den storkaliga grönstrukturen. Området kan även betraktas som en del av ett större nätverk av ädellövsmiljöer utmed Österåkers och Norrtäljes kuster. Jordbrukslandskapets värden för biologisk mångfald är främst knutna till så kallade småbiotoper, så som åkerholmar och åkerkanter, och permanenta gräsmarker så som betesmarker och i viss mån vallodling med låg insats av gödsling och bekämpningsmedel. Även gamla träd i odlingslandskapet är värdefulla. Småbrutna miljöer med omväxlande öppen mark och dungar eller skogsområden gynnar fåglar, insekter och fladdermöss. I Näsängen finns betesmark, åkerholmar och gamla ädellövsträd som bidrar till variationsrikedom och kontinuitet i markanvändningen. För utförlig beskrivning av naturvärden - se bilagor i miljökonsekvensbeskrivningen till detaljplanen.

Rekreationsvärden

I Näsängen finns idag en god tillgång till grönområden och Täljövikens vattenlandskap med höga rekreativa kvaliteter. De relativt glesa skogsområdena norr om Näs gård används idag som strövområde. Dessa skogsområden, i kombination med det småbrutna landskapets variationsrikedom med både öppna och mer slutna stråk, skogsdungar, bryn och småbiotoper, utgör värdefulla miljöer för rekreation. Det öppna landskapet och utsikten över Täljöviken har höga estetiska värden. Den lantliga prägnen i närhet till Åkersberga tätort gör att området är värdefullt för naturrekreation. Vattenkontakten till Täljöviken är ett av områdets stora värden, men de idag igenväxande stränderna begränsar utsikten något. Närheten till Näsuddens naturreservat är av stor betydelse för rekreationsvärdena i området.

Kulturmiljövärden

Näsängen har lång kontinuitet som boplats. Det är läget vid vattnet som historiskt sett varit fördelaktigt. Främst är det inom den mer höglänta marken, i skogskanten och kring Näs gård, där de äldre fornlämningsarna finns koncentrerade. Här finner man bland annat stensättningar och gravlämningar. Även jordbruket har lång tradition på platsen. Vid Näs gård har jordbruk bedrivits sedan yngre järnålder och bedrivs även idag. Endast ett antal mindre byggnader från äldre tid finns dock kvar idag. Kring Näs gård ligger hävdade marker med ett kulturvärden kopplade till spår av ett ålderdomligt odlingslandskap, småbrutet till sin karaktär, och med omväxlande öppen mark (åkermark, gräsmarker, hållar och åkerholmar), dungar, bryn och skogsområden. Flera områden har också betats under lång tid: strandängarna, barrskogen runt Näs gård samt Ekbacken.

Administrativa data

Skötselområdet är inom detaljplaneområdet för Näsängen (etapp 1) och är totalt cirka 16 hektar. Planområdet ligger ca 2 km sydväst om Åkersberga station och omfattar delar av Näs gård och området öster därom fram till Tunaviken och Runö kursgård. Området gränsar i väster till detaljplanen för Täljöviken, i söder mot havsviken Täljöviken, i öster mot Runö kursgård och ansluter i nordost till planerad bebyggelse i Johannelund och Kanalstaden.

Administrativa data

Namn	Skötselplan för Näsängens natur och parker
Skyddsform	Planlagd natur och park inom detaljplan
Län	Stockholms län
Kommun	Österåkers kommun
Markägare	Runö Fastigheter HB, Österåker kommun m.fl.
Förvaltare	Österåkers kommun
Skötselansvarig	Österåkers kommun

Prioriterade bevarandevärden

Ädelövskog med gamla ädellövträd, blandskogar med inslag av gammal tall och gran, tallskogar med gamla tallar, alléer med gamla ädellövträd. Strandängarna, med för strandängen karaktäristiskt djur- och växtliv samt fisk. Kulturhistoriska värden knutna till markanvändningen, främst strandängar, åkerholmar, f.d. ekhagar och alléer. Rekreations- och landskapsbildsvärden knutna till det öppna landskapet med vattenkontakt, samt till skog med gamla träd och rik biologisk mångfald.

Markslag Hällmarkstallskog, barrblandskog, ädellövskog, åkerholme, strandäng, blå bård/vassområden

Planer och förordnanden

Täljöviken och Näsängen ingår som delar av den tätortsutveckling i enlighet översiktsplanen (Österåkers kommun, 2018) och den fördjupade översiktsplanen (Österåkers kommun, 2006). I den regionala utvecklingsplanen (RUF 2050) pekats Åkersbergas centrala delar ut som strategiskt stadsutvecklingsläge, de stationsnära områdena Rydbo, Täljö, Åkers Runö och Österskär som primära bebyggelseläge och övriga delar av tätorten samt Svinninge som sekundärt bebyggelseläge. Detaljplan för Täljöviken, med ca 380 nya bostäder, är till stora delar färdigbyggd.

Ambitionen är att både natur- och kulturvärden, samt vattenkontakt skall värnas och stärks. Skötselområdena är planlagda som Park och Natur inom detaljplanerna.

Lagskydd

Strandskydd

Längs Täljöviken råder strandskydd om 100 meter på land och i vatten.

ESKO

Hela Näsudden med Täljöviken har i kommunens översiktsplan pekats ut som "ekologiskt särskilt känsligt område" (ESKO) enligt miljöbalken.

Biotopskydd

Inom skötselområdet finns fyra alléer, fem åkerholmar, två områden med röjningsrösen samt två diken som omfattas av biotopskydd enligt miljöbalken.

Artskyddsförordningen

I området förekommer en rad arter i form av fåglar och fladdermöss, vilka är lagskyddade enligt artskyddsförordningen. Artskyddsutredningar som beskriver påverkan på arterna har genomförts för fåglar (Ekologigruppen 2021) respektive fladdermöss (Ekologigruppen 2021). I dessa utredningar föreslås skyddsåtgärder som är nödvändiga för att upprätthålla kontinuerlig ekologisk funktion, KEF. Föreslagna åtgärder beskrivs samlat i dokumentet *Förslag till åtgärder för skyddade arter* (Ekologigruppen 2021). Av plan- och genomförandebeskrivningen framgår att åtgärder för att förhindra att fågelarter och fladdermusarter dödas eller skadas samt att skyddsåtgärder för ett säkerställande av kontinuerlig ekologisk funktion genomförs, regleras genom exploateringsavtal. Både utredningarna och åtgärdsförslag finns som bilagor till MKB:n.

Kulturmiljölagen

I området finns flera fornlämningar som är skyddade enligt kulturmiljölagen, bl.a. kring Näs gård och lämningarna efter den Gyllenadlerska Fåfången.

Jord- och skogsbruk är av nationellt betydelse

Inom planområdet finns jord- och skogsbruksmark som påverkas av planen.

Allmänna skötselföreskrifter

Skötselåtgärder

Näsängens grönstruktur har delats in i ett antal skötselområden. Indelningen utgår dels från av plankartan för Näsängen, dels från en indelning av utpekade naturvärden. Skötselområdena är indelade efter antingen naturtyp eller funktion (gäller främst parkmark). För respektive skötselområde finns i vissa fall ett antal delområden. Denna indelning är gjord för att lättare kunna urskilja delområden som har olika förutsättningar att nå målbilden.

Skötselåtgärder är uppdelade i tre kategorier:

- Engångsåtgärder
- Sällan återkommande åtgärder
- Ofta återkommande åtgärder

Allmänna föreskrifter

I flera av skötselområdena föreskrivs röjning. Nedan anges några punkter som är viktiga att beakta i samband med detta:

Röjning av skogsbestånd

- Inga röjningsarbeten ska utföras under fåglarnas häckningstid (15 mars till 31 juli), detta för att förhindra att bon, ägg förstörs eller att fågelungar störs.
- Inte genomföra avverkningar av träd med håligheter under perioden 15 april till 31 augusti, detta för att undvika påverkan och skador på fladdermössens fortplantning.
- Röjningsarbeten bör utföras med röjsåg, alternativt en liten skogsmaskin som inte kompakterar marken i någon högre utsträckning.
- Asp bör om möjligt ringbarkas, detta för att undvika stort uppslag av aspskott.
- Röjning i kraftigt igenväxta bestånd bör om möjligt ske under ett par år, detta för att träden och eventuella arter som finns på trädet ska kunna återanpassa sig till en mer öppen miljö.
- Hamling eller återhamling av alléträd ska inte ske.

Avverkning

- Grova träd som är uppenbart döende eller skadade eller har skadade eller sjuka grenar, ska så långt möjligt stå kvar i beståndet om inte skötselföreskrifterna säger något annat. En riskbedömning ska göras från fall till fall för att avgöra om trädet eller dess grenar medför uppenbar risk för människor.
- Grova träd som eventuellt behöver avverkas ska lämnas på plats eller läggas upp på lämplig plats i närheten, med fördel i solexponerade lägen för att gynna vedlevande insekter.

Sjuka träd

- När det gäller träd som är angripna av askskottsjuka eller almsjuka bör expertis inom området patogena svampar rådfrågas huruvida det är säkert att spara stammarna som död ved. Risk kan finnas att sjukdomarna kan spridas från de avverkade träden till ännu inte angripna träd.

Död ved

- Död ved ska generellt sparas inom det aktuella skötselområdet. Grova stammar läggs så långt möjligt på solexponerade ställen.
- Spara alltid döda grenar för att gynna mindre hackspett. En riskbedömning ska göras från fall till fall för att avgöra om trädet eller dess grenar medför uppenbar risk för människor.

Holkar

- Tillgången till lämpliga håligheter att bygga bo i är en starkt begränsande faktor för många fågel- och fladdermusarter. Genom att sätta upp holkar som är särskilt utformade för respektive art kan förutsättningarna för arterna förbättras väsentligt. Ett stort antal holkar ska uppföras i naturmark och på byggnader.

Belysning

- Belysning ska så långt som möjligt anpassas för att inte påverka fladdermössens möjligheter att röra sig inom och mellan olika livsmiljöer. Generellt rör det sig om alléerna och platser där naturmark gränsar mot bebyggelse och där bilvägar och gång-/cykelvägar korsar viktiga fladdermusstråk.

Stigar och gångvägar

Stigar ska anläggas enligt följande:

Naturstig

- Markerad stig, framröjd, men som regel ej anlagd, ca 1,6 meter bred
- Terränganpassad
- Vid behov förstärkta passager över känsliga områden
- Kan förstärkas med flis eller stenkross

Stigen anordnas i första hand genom att markera upp befintliga stigar. Dessa kan förstärkas med dränerande material eller spänger vid fuktiga partier. I nyanlagda sträckor kan det vara nödvändigt att anlägga stigen med stenkross eller flis. Stigen bör vara ca 1,6 meter bred.

Gångvägar

Gångvägar anläggs i enlighet med plankarta och förprojektering. Vid anläggning av gångväg mellan Näs gård och skolan ska hänsyn tas till ekologiska värden och samråd med ekologisk expertis bör ske.

Hänsynstagande vid dragning och anläggning

Vid anläggning ska omgivande naturmark lämnas så orörd som möjligt. Detta innebär bland annat att inga transporter, upplag eller dylikt får förekomma utanför arbetsområdet.

Träd som behöver fällas märks ut av beställaren i samråd med ekologisk expertis. Om risk föreligger att träd, grenar eller större rötter kan skadas vid arbetet, skall beställaren kontaktas för beslut om åtgärd. Blottade rötter skyddas på lämpligt sätt.

Aktivitetspunkter

I de olika parkytorna kommer att anläggas flera olika aktiviteter enligt nedanstående:

Lekpark

Temalekpark

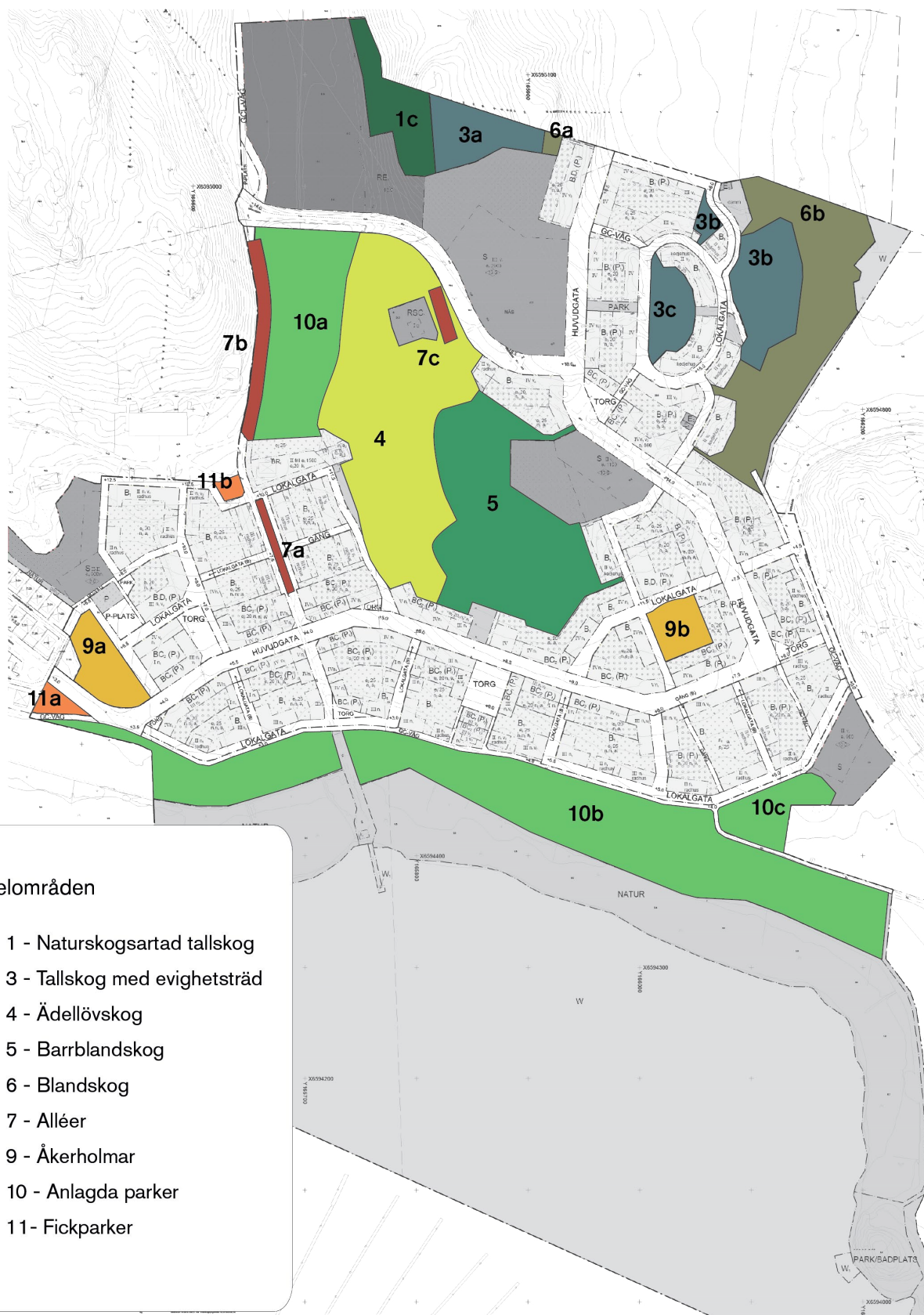
Bollplan

Grillplats

Entréplats

Utegym

Skötselområden

Kartor över skötselområden inom planområdet för detaljplan Näsängen (etapp 1). Skötselområden för etapp 2 har tagit bort sedan samrådet då större förändringar planeras av detaljplanen för etapp 2 och utformning av bebyggelse är oklar. Område 1a, 1b, 2, 8, 11a och 11b är borttagna.

Kartor över skötselområden inom planområdet men som hanteras i Skötselplan för Täljövikens strandängar, Österåkers kommun, 2019.

1c. Öppen blandskog med tall och ek

Målbild

Gles blandskog med välvuxna gamla tallar, en del gamla ekar och inslag av gammal gran, asp och lönn. Med stort inslag av död ved.

Entréplats samt anlagd gångväg som ansluter till historisk vägdragning.

Sluttningen ska vara glest bevuxen med gamla träd, där främst välvuxna tallar sätter sin prägel. Gamla ekar, lönnar och aspar ges utrymme och tillåts breda ut sig, medan slyuppslaget begränsas för att behålla en öppen och strövvänlig karaktär. Utrymme ska också ges till spridda körsbärsträd samt ett utval av unga askar som tillåts växa sig stora. Död ved (fallna träd, stående döda träd, fallna grova grenar) lämnas i första hand på plats, men kan flyttas inom området om säkerheten eller framkomligheten påbjuder det.

Området ska vara strövvänligt. En gångväg ska koppla området kring skola/idrottsplats norrut till skogsområdet i norr och ska då följa den historiska vägdragningen i västra skogsbrynet. Vägen ska också kopplas söderut till den historiska allén vid Parkvillan. Där gångvägen möter Näsvägen i söder ska en entréplats anordnas med vägvisning. Entréplatsen utformas så att den och gångvägen samverkar med skola/idrottshall.

Gamla tallar och gamla ädellövträd samt död ved utgör de viktigaste biologiska värdena. De viktigaste rekreationsvärdena är den tillgänglighet som skapas med gångvägen genom området.

Beskrivning

Området består av blandskog i en sluttning som vetter mot en åkermark i väster som är planlagd för idrottsanläggning. Skogen domineras av tall, men har även inslag av ek och äldre gran. Träden är förhållandevis grova och välväxta som en följd av de bördiga lösa jordlagren som troligen är grönstenspåverkade. Död ved förekommer sparsamt och utgörs av ganska grova lågor av tall, gran och ek. En del gammal björk förekommer också, liksom en del sälg. Yngre träd av tall, gran, körsbär, ask, alm och ek förekommer också. Nypon och sly dominerar buskskiktet, där uppslaget av asksly är påtagligt. Den rödlistade taltickan förekommer på en del tallar.

Skötselåtgärder

Engångsåtgärder

- Inledande röjning av sly och gallring av träd där trädskiktet är för tätt (utförs i samråd med ekologisk expertis). Ett urval av unga askar pekas ut och tillåts växa upp till gamla träd.
- Anlägga gångväg som kopplar till Kanalstadens nät av gångvägar i norr. Gångvägen ska följa den historiska vägens sträckning i västra skogsbrynet.
- Anlägga en entréplats vid gångvägens anslutning till Näsvägen (anpassat till skolan och idrottsplatsen) med vägvisning.
- Placera ut en bänk eller annan typ av sittplats i anslutning till skylt.

Sällan återkommande åtgärder

- Röja sly regelbundet (ca var 5:e år) så att vuxna och gamla träd kan utveckla sina kronor, så att området är ljusöppet och så att framkomligheten är god.
- Flytta nedfallna grenar som hindrar framkomlighet på stigarna. Grenarna ska läggas så nära som möjligt det träd grenarna fallit från.

Ofta återkommande åtgärder

- Stigarna hålls öppna och fria från nedfallna grenar. Död ved lämnas i skogen.
- Underhåll av motionsspår och eventuell belysning.

Uppföljning av målbild och skötsel

- Inga gamla eller grova träd ska vara avverkade eller skadade av mänskliga åtgärder. Andelen gamla träd (minst 80 år) ska vara minst 70 % av det mogna beståndet.
- Död ved ska vara lämnad inom området. I området ska det finnas minst 2 kubikmeter per hektar.
- Gångväg ska vara anlagd och väl underhållen.
- Entreplats med skylt och bänk ska vara anlagd och väl underhållen.

Ekosystemtjänster i område 1c

Producerande tjänster

Obetydligt förekommande

Reglerande tjänster

Luftrening

- Träd med barr och löv som renar luft (glost trädbestånd ger svagare funktion)

Temperaturreglering

- Vegetationsklädd yta som kan buffra temperaturväxlingar

Skadedjursreglering

- Utrymme för bl.a. skadedjursreglerande fåglar och insekter

Understödjande tjänster

Biologisk mångfald

- Artrik biologisk mångfald i biotop som är viktig för bevarande av mångfalden

3. Tallskog med evighetsträd

Målbild

Gles barrskog med gamla pelartallar och plats för död ved som tallågor och torrakor.

Strövvänlig, gles barrskog med pelartallar och plats för naturlek. Gångväg eller stig som markerar att området är allmänt och skapar tillgänglighet.

Målbilden med skötseln för områdena är att skapa gles och luckig tallskog med inslag av evighetsträd, solexponerade gamla tallar och förekomst av död ved. I och med att dessa bestånd ganska nyligen är avverkade bör åtgärderna riktas in på att få upp en ny tallskog. De kvarlämnade tallarna ska lämnas kvar som evighetsträd i den kommande skogen. Död ved ska behållas inom området, antingen där den står och faller eller, om den hindrar framkomlighet eller säkerhet, flyttas till så kallade fauna-depåer inom området. Karaktären av fruktträdgård med fruktträd ska bevaras och utvecklas i delområde 3c. I brynzoner ges utrymme för sälj att etablera sig.

Samtliga delområden ska utgöra bostadsnära natur och förmedla skogs-känsla och erbjuda miljöer för naturlek och naturpedagogik. För att säkra den upplevda tillgängligheten bör gränsen mellan skogen och privat tomtmark utformas så att det tydliggörs vilken del av marken som är offentlig (allmän platsmark) och vilken som är privat (kvartersmark).

De gamla tallarna utgör det största biologiska värdet, dit också de sparsamt förekommande gamla ekarna, asparna och fruktträden kan räknas. De högsta rekreativvärdena är knutna till den glesa barrskogen med pelartallar med utrymme för naturlek.

Beskrivning

De flesta delområden utgörs av äldre hyggen med kvarlämnade gamla tallar. Här finns även inslag av äldre ek och asp. I mitten av område 3c finns även en gammal fruktträdgård med äppelträd.

Skötselåtgärder

Engångsåtgärder

- Inledande slyröjning och gallring genomförs i samråd med ekologisk expertis. Då pekas evighetsträd ut, liksom de efterföljare som ska få växa upp till ersättare på lång sikt. Gallringen ska ge de gamla träden möjlighet att utvecklas, men också möjligheter åt spridda individer av ek, ask, asp och sälj att utvecklas.
- Fruktträdgårdens fruktträd restaureras och kompletteras med lämpliga fruktträd (3c).
- Placera ut bänkar eller annan typ av sittplatser i anslutning till stigarna.

Sällan återkommande åtgärder

- Gallring av sly ska ske så att grova trädstammar blir solbelysta, så att gamla träd kan utvecklas och så att utpekade efterföljare kan ges utrymme.
- Gallring kring fruktträd och beskärning av dessa som gynnar trädet.

Ekosystemtjänster i område 3

Producerande tjänster

Obetydligt förekommande

Reglerande tjänster

Luftrening

- Träd med löv som renar luft

Temperaturreglering

- Vegetationsklädd yta som kan buffra temperaturväxlingar

Skadedjursreglering

- Utrymme för bl.a. skadedjursreglerande fåglar och insekter

Understödjande tjänster

Biologisk mångfald

- Artrik biologisk mångfald i biotop som är viktig för bevarande av mångfalden

- Kontrollera att boende inte annekterar närliggande mark. Om så är fallet bör åtgärder vidtas för att förhindra detta.

Ofta återkommande åtgärder

- Underhåll av gångväg, stig och eventuell belysning.
- Stigarna hålls öppna och fria från nedfallna grenar. Död ved lämnas i skogen.

4. Ädellövskog med landskapspark vid Fåfängen

Målbild

Ädellövskog med inslag av tall och hassel. Utrymme för död ved tillskapas på lämplig plats i ädellövskogen. En mindre del av skötselområdet utgör av en park som är lätt att ströva i och de stora träden, vårblomande örter, utblickar mot havet och lämningarna efter Fåfängen bjuder på viktiga upplevelsevärden. Parken är lättillgänglig och trygg och har anordnade platser för picknick och grillning. Runt "Fåfängen" ett område av glest trädbevuxen park med karaktär av engelsk park eller hagmark, dominerad av stora ädellövträd och med inslag av gamla tallar. Parken är anpassad till resterna av "Fåfängen" med sina terrasser och rader av gamla träd.

I området kring Fåfängen och backen ner mot Näs gård ska de gamla ädellövträden dominera. I södra delen av området ökar inslaget av gamla tallar och hassel. Markvegetationen får utvecklas naturligt, där örter och vårblomande växter dominerar i norr, medan gräs och ris är vanligare under tallarna. Trädsiktet är glest, så att de gamla träden ges utrymme att utvecklas, och så att ljus kommer in till en stor del av de gamla trädstammarna.

Runt "Fåfängen" ska parken utgå från det historiska landskap som planerades tillsammans med anläggandet av den påtänkta byggnaden "Fåfängen". Den bör därför planeras i samråd med kulturhistorisk expertis. Anlagda stigar och aktivitetsytor ska vara anpassade till den historiska strukturen av byggnader, terrasser och trädrader. Resterna av Fåfängen ska röjas fram, skyddas och tillgängliggöras. Döda träd i trädraderna av gamla träd ska ersättas med nya. Terrasser ska restaureras och tillgängliggöras.

En g/c-väg går genom områdets norra del, norr om höjden, och sammankopplar bebyggelsen kring Näs gård med skola. En gångstig leder till både Ekbacken och Gyllenadlerska Fåfängen och skyltar informerar om platsens historia. Inskriptionen i Ekbacken synliggörs. I anslutning till informationstavlor finns parksoffor. I anslutning till stengrunden finns en allmän grillplats med vindskydd för att möjliggöra dagslånga naturstudier för barn. Flera naturstigar löper runt berget och ingår som en del av Näsängens alla promenadstråk.

De gamla ädellövträden och de gamla tallarna, med tillhörande död ved, utgör de viktigaste biologiska värdena. Upplevelsevärdena knutna till Fåfängen, med ruinerna, terrasserna och trädraderna hör till de viktigaste rekreationsvärdena. Upplevelserna av gamla träd, vårblomande växter och utblickar mot havet är också viktiga. Viktiga värdena hör också att parken är tillgänglig, med anlagda gångvägar och stigar, och upplevs som trygg.

Beskrivning

Delområde 4a utgörs av en glest bevuxen ädellövskog med ek, ask, lönn och hassel. I sydväst finns en stor grupp ekar som enligt en minnessten planterades år 1712. I den nordöstra delen finns ett stort antal ekar och askar som ungefär samtidigt planterats i långa rader. I raderna har tidigare också ingått almar, som nu dött. Möjligen har även lönn ingått. För allén - se skötselområde 7. Träden är en viktig del av områ-

dets kulturhistoria och har planterats som en del av parken kring gården och den planerade Fåfängen. De har sannolikt planterats i ett tänkt förhållande till de terrasser som finns i området och till byggnadsgrunden till Fåfängen. Samtidigt är träden, flera hundra år gamla, mycket värdefulla för den biologiska mångfalden. De är värdar för ovanliga mossor, lavar, vedsvampar och vedinsekter. Flera träd är mer än metergrova, och många har både håligheter och rik påväxt av lavar.

Död ved förekommer spritt i området, huvudsakligen av klenare dimensioner, men även några grova stammar finns. Framför allt i den nordvästra delen av området hyser flera gamla ädellövträd. I den södra delen av området finns ganska täta bestånd av hassel. Död ved förekommer bitvis rikligt här, framför allt av klenare dimensioner. Längst i norr återfinns ett parti med gamla granar, bland annat en mycket grov gran, ca 50-60 cm i stamdiameter. En grov granlåga finns i också här.

Skötselåtgärder

Engångsåtgärder

- Bevara och utveckla brynmiljöer, främst mot skötselområde 10a.
- Skapa död ved, generellt och specifikt kopplat till mindre hackspett.
- Røj bort barrträd på delar av området.
- Sätt upp fågelholkar.
- Vårda de gamla träden i trädraden och i ekbacken. Friställ de grova träden.
- Öppna upp marken runt "Fåfängen" för att skapa miljöer för fladdermöss.
- En restaureringsplan för parken runt "Fåfängen" upprättas i samråd med kulturhistorisk och ekologisk expertis. Restaureringen omfattar rimlig vård och skydd för husgrunderna och terrasserna, liksom eventuella andra fornlämningar. En särskild del av restaureringen omfattar vård av de gamla träden i trädraden och i ekbacken från 1700-talet. Där så är lämpligt kompletteras trädraderna med nya träd där de gamla har dött. Sträckningar för gångvägar och stigar pekas ut. Lämpliga platser för picknick- och grillplats pekas ut. En lämplig plats för upplag av död ved (faunadepå) pekas ut.
- En inledande gallring och slyröjning runt "Fåfängen" genomförs i samråd med kulturhistorisk och ekologisk expertis. De gamla träden ges utrymme och tillräckligt med ljus för att utvecklas. Sly röjs för att ge öppenhet och sikt. Unga träd pekas ut som efterföljare till de äldsta träden, på platser där de inte stör parkens historiska mönster.
- Stigar/gångvägar anläggs som tillgängliggör Ekbacken och Gyllenadlerska Fåfängen.
- En gångväg anläggs mellan Näs gård och skolan. Hänsyn ska tas till naturmark.
- Placera ut minst 5 bänkar eller annan typ av sittplatser i anslutning till stigarna.
- Sätta upp en skylt som berättar historien om Ekbacken och Gyllenadlerska Fåfängen.
- Sätta upp en skylt med karta över närområdet som anger stigar och olika målpunkter.
- Anlägga en picknick- och grillplats och ett vindskydd i anslutning till stengrunden.

Ekosystemtjänster i område 4

Producerande tjänster

Obetydligt förekommande (hassel-nötter)

Reglerande tjänster

Luftrening

- Träd med löv som renar luft (glest trädbestånd ger svagare funktion)

Temperaturreglering

- Vegetationsklädd yta som kan buffra temperaturväxlingar

Skadedjursreglering

- Utrymme för bl.a. skadedjursreglerande fåglar och insekter

Understödjande tjänster

Biologisk mångfald

- Artrik biologisk mångfald i biotop som är viktig för bevarande av mångfalden

- Sätt upp informationsskyltar om att död ved ska vara kvar i skogen och varför det är viktigt, särskilt viktigt i anslutning till grillplatsen.

Sällan återkommande åtgärder

- Återkommande röjningar för att bibehålla ovan beskrivna struktur. Görs vart annat till vart tredje år. Eventuellt kan årliga röjningar krävas under de första åren.
- Underhåll av fornlämningar.
- Vård av träden i trädtrader och bland Ekbackens planterade ekar.

Ofta återkommande åtgärder

- Röjning kring gångvägar och stigar för att öka sikten och den upplevda tryggheten. Görs varje år.
- Stigarna hålls öppna och fria från nedfallna grenar. Död ved lämnas i skogen.
- Underhåll av gångvägar, stigar och belysning.
- Underhåll av picknick- och grillplats samt skyltar.

5. Barrblandskog med tall och hassel och landskapspark vid Fåfången

Målbild

Barrblandskog med delar av gles och öppen tallskog med gamla tallar, delar med barrblandskog och delar med större lövskogsinslag. I vissa partier finns buketter med gammal hassel. Värdefull död ved samlas i en fauna-depå.

Området utgör en del av parken kring Gyllenadlerska Fåfången och där är det ljusöppet och strövvänligt. Här finns utblickar mot Täljöviken, en utsiktsplats och en anordnad plats för andakt (typ kapell).

Målet med skötseln är att skapa en olikåldrig barrblandskog som bitvis har ett stort inslag av lövträd och hassel i buskskiktet. De gamla träden ska stå tillräckligt glest för att ljus kan belysa de gamla trädens stammar. Bland tallarna finns ett inslag av gamla lövträd, främst björk och asp, men också ek och ask och en del körsbär. I brynet finns spridda sälgar. Död ved är en viktig del av värdet för den biologiska mångfalden. Döda stammar och grova grenar lämnas där så är möjligt på plats, men flyttas annars till en utpekad faunadepå.

Området utgör en del av parken Fåfången kring fornlämningen Fåfången och ska utvecklas som ett samlande besöksmål för Näsängen och hela Åkersberga. I det öppna trädbeståndet löper en gångväg och stigar som gör området tillgängligt. Här finns en anlagd plats för picknick med utsikt över Täljöviken samt en anlagd plats för andakt. Här finns utrymme för naturlek och naturstudier.

De gamla tallarna och lövträden, med tillhörande död ved, utgör de största biologiska värdena. Gamla buketter med hassel är också viktiga. Möjligheterna att ströva i ett öppet bestånd med tallar, med utblickar över Täljöviken, samt möjligheter till naturlek, är de viktigaste rekreativvärdena.

Beskrivning

Området består av gles gammal olikåldrig barrblandskog som idag huvudsakligen ligger som ett större sammanhängande område en bit öster om nuvarande Näs gård. Detta område ligger till stor del i en svag sydslutning och domineras av tall och gran, inslag av asp och björk. Området är till stor del blockigt. Bitvis finns även ett stort inslag av hassel, ett litet parti domineras av körsbär. Avverkningar har skett i sen tid, varvid barr har avverkats och löv har lämnats.

Skötselåtgärder

Skötseln kan behöva anpassas till åtgärder inom område 4, beroende av ifall man bedömer att område 5 har en viktig kulturhistorisk koppling till område 4 och dess fornlämningar. Skötseln av gamla tallar med inslag av lövträd är rimligen alltid aktuell, men beståndet av hassel kan eventuellt utvecklas om det anses kulturhistoriskt riktigt.

Ekosystemtjänster i område 5

Producerande tjänster

Obetydligt förekommande (hassel-nötter)

Reglerande tjänster

Luftrening

- Träd med löv som renar luft

Temperaturreglering

- Vegetationsklädd yta som kan buffra temperaturväxlingar

Skadedjursreglering

- Utrymme för bl.a. skadedjursreglerande fåglar och insekter

Pollinering

- Träd (bl.a. tidigblommande sälg) och buskar med blommor som ger näring åt pollinerande bin

Understödjande tjänster

Biologisk mångfald

- Artrik biologisk mångfald i biotop som är viktig för bevarande av mångfalden

Engångsåtgärder

- Skapa en lövskogsyta på 0,7 hektar genom att röja bort barrträd (förslag i sydöstra delen av skötselområdet). Detta för att gynna mindre hackspett.
- Inledande gallring och röjning i samarbete med ekologisk expertis. De vuxna och gamla träden gallras fram så att de får utrymme att utvecklas och möjlighet att få solljus på stammarna. Samtidigt pekas efterföljare ut, alltså unga träd som på sikt ska kunna ersätta de gamla träden när de dör.
- Skapa död ved specifikt för mindre hackspett. Specifik skötsel kopplat till mindre hackspett anges i *Förslag till åtgärder* och återfinns som bilaga till MKB:n.
- En plats för död ved (faunadepå) pekas ut i samråd med ekologisk expertis.
- Stigar anläggs som kopplar samman området med Ekbacken och Gyllenadlerska Fåfången och gör det möjligt att nå området från alla delar av Näsängen.
- Placera ut minst 5 bänkar eller annan typ av sittplatser i anslutning till stigarna.
- Anlägga en picknick- och utsiktsplats.
- Anlägga en andaktsplats.
- Sätt upp informationsskyltar om att död ved ska vara kvar i skogen och för att undvika känslan av att delar upplevas som skräpigt.
- Sätta upp en skylt med karta över närområdet som anger stigar och olika målpunkter.

Sällan återkommande åtgärder

- Inledningsvis genomförs slyröjning ca vartannat år. Efter ca 10 år kan slyröjning och kompletterande gallring göras ungefär var femte år.
- Vård av hasselbuketter.
- Underhåll av andaktsplats.

Ofta återkommande åtgärder

- Röjning kring gångvägar och stigar för att öka sikten och den upplevda tryggheten. Görs varje år.
- Stigarna hålls öppna och fria från nedfallna grenar. Död ved lämnas i skogen.
- Underhåll av stigar.
- Underhåll av picknick- och utsiktsplats samt skyltar.

6. Blandskog

Målbild

Artrik blandskog med gamla träd och rik tillgång på död ved.

Skogsdungar med artrikedom och möjligheter till naturlek. Upplevelse av vattenkontakt från anlagd gång- och cykelväg.

Målet med skötseln är att skapa gles, olikåldrig blandskog med en dominans av tall, ask och ek. Andra trädslag ges utrymme där prioriterade trädslag inte kommer upp. I området ska det finnas tillgång till hålträd och grov död ved av diverse trädslag. Förekomsten av död ved ska dock vara begränsad i omfattning. Målet är att bibehålla klibbal-skogen, om än något utglesad för att medge vattenkontakt, och att utveckla skogsbrynet med blommande och bärande buskar och träd om bidrar med föda för insekter och fåglar.

De gamla kvarlämnade frötallarna, med enstaka lågor med död ved, utgör de viktigaste biologiska värdena. Möjligheterna till naturlek och upplevelsevärden av promenad med vattenglänt hör till de viktigaste rekreationsvärdena. Den sammanlänkande gång- och cykelvägen längs vattnet är av stor betydelse för grönsstrukturen.

Beskrivning

Område 6a består huvudsakligen av blandad slyvegetation, men enstaka höga frötallar förekommer också. Här är inslaget av sly av asp och ask bitvis stort.

Området 6b består av ett mindre bestånd med blandskog som bitvis är starkt påverkat av tidigare skogsbruk. Här finns inslag av gammal ek och hålträd av både tall och ek och fältskiktet är artrikt. Död ved förekommer sparsamt, med enstaka grövre dimensioner. I områdets nordöstra del intill ligger en ung klibbalskog intill Tunafjärden. Skogen övergår i öster delen till en blandlövskog och ett bryn ut mot en åker. Asp och björk dominerar denna del.

Båda delområdena är idag kuperade och inte särskilt tillgängliga. I nedre kanten av delområdet 6b löper dock en anlagd stig.

Skötselåtgärder

Engångsåtgärder

- Restaureringsröjning av hela området, görs etappvis. Äldre askar och aspar prioriteras och sly och ungträd röjs i närheten av dessa. Dessutom bör det röjas i partier där ung tall och ek kommer upp. En gles förnygring av ask, ek, asp och tall tillåts för att skapa ett olikåldrigt blandskogsbestånd. Sälj gynnas i brynen.
- Skogsbrynet på åkermarken i norr utvecklas genom att plantera blommande bärande arter som hagtorn, slån och körsbär.
- Anlägga en entréstig i luckan mellan kvarteren från bussgatan västerut in i område 6a.

Ekosystemtjänster i område 6

Producerande tjänster

Obetydligt förekommande

Reglerande tjänster

Luftrening

- Träd med löv som renar luft (glost trädbestånd ger svagare funktion)

Temperaturreglering

- Vegetationsklädd yta som kan buffra temperaturväxlingar

Skadedjursreglering

- Utrymme för bl.a. skadedjursreglerande fåglar och insekter

Pollinering

- Träd (bl.a. tidigblommande sälj) och buskar med blommor som ger näring åt pollinerande bin

Understödjande tjänster

Biologisk mångfald

- Artrik biologisk mångfald i biotop som är viktig för bevarande av mångfalden

Sällan återkommande åtgärder

- Sly gallras kontinuerligt för att bibehålla en gles och solbelyst skog.
- Klibbalskogen bör lämnas för fri utveckling, utom i partier där man öppnar upp för utblickar mot vattnet.
- Underhåll av skylt och bänkar.
- Kontrollera att boende inte annekterar närliggande mark. Om så är fallet bör åtgärder vidtas för att förhindra detta.

7. Alleér

Målbild

Behålla och utveckla de värden för mossor, lavar, vedsvampar, vedinsekter, fåglar och fladdermöss som finns knutna till gamla träd i alléer.

Alléerna ska bidra till en anknytning till den historiska gårdsmiljön och vara ett vackert inslag längs de vägar och allmänna platser där de står.

Målet med skötseln är att bibehålla strukturen av alléerna, dess ekologiska funktion och kulturhistoriska värde. Både gång-, cykel- och personbilstrafik ska rymmas längs med alléerna. Vid allé 7a skapas en parkgata med de sparade träden i en park i mitten av gatan och enkelriktad körbana runtomkring.

De gamla solbelysta träden, inte minst de med håligheter, utgör de främsta biologiska värdena. Alléträden är viktiga estetiska värden för flannörer.

Beskrivning

Skötselområdet utgörs av fyra gamla alléer inom planområdet. Alléerna ska sparas med undantag av 11 träd i allén söder om Näs gård (7a). Den större allén (7b) finns utmed vägen ner till Näs gård och består huvudsakligen av gamla askar. Flera av träden har håligheter och bedöms kunna vara lämpliga bohål för bland annat fladdermöss. Flera av askarna är dock i mycket dåligt skick och kan behöva bytas ut mot nya träd över tid. Längre söderut (7a) finns en allé med främst ask och enstaka skogsalm, där flera gamla träd ingår. Intill Parkvillan löper en dubbelsidig allé med mycket gamla träd av huvudsakligen ek, samt någon ask (7c). Träden kan vara planterade på 1700-talet i anslutning till anläggning av den Gyllenadlerska Fåfången. Träden är mycket stora, men flera är i stort behov av vård.

Skötseltgärder

Engångsåtgärder

- En vårdplan för träden (för varje enskild allé (7a, 7b, 7c) ska utarbetas i samråd med trädvårdsexpert.
- Alla gamla träd med överlevnadsmöjligheter ska bevaras, då de äldsta träden är de mest värdefulla. Även döda hålträd ska bevaras så länge det är möjligt. Träd som måste ersättas ska ersättas med liknande ädellövträd som tidigare funnits på platsen.
- Utarbeta etableringsplaner och skyddsplaner för arbeten med anläggningar under utbyggnaden av Näsängen. Träden och deras rotsystem ska skyddas från skador under hela processen. Skador ska föranleda viten. Ny bebyggelse och anläggningar ska anpassas till trädens möjligheter att fortleva på lång sikt.

Sällan återkommande åtgärder

- Trädvård enligt vårdplanen, t.ex. beskärning av skott, omvandling till högstubbar.
- Säkerhetskontroll av sjuka eller döda grenar. Döda grenar ska lämnas så länge de inte utgör fara för människor.
- Återhamling eller annan typ av hamling ska inte ske utifrån kunskap om att alléträd inte ska hamlas för att gynna mindre hackspett.

Ekosystemtjänster i område 7

Producerande tjänster

Obetydligt förekommande

Reglerande tjänster

Luftrening

- Träd med löv som renar luft (glest trädbestånd ger svagare funktion)

Pollinering

- Träd (bl.a. tidigblommande sälg) och buskar med blommor som ger näring åt pollinerande bin

Understödjande tjänster

Biologisk mångfald

- Artrik biologisk mångfald i biotop som är viktig för bevarande av mångfalden

Ofta återkommande åtgärder

- Årlig trädvård enligt vårdplan, t.ex. beskärning, omvandling till högstubbar, ersättning av träd när åtgärder att bibehålla träden (även döda träd) inte längre är möjliga. Fällning får inte ske under häckningstid för fåglar eller kolonitid för fladdermöss.
- Nyplantering av träd ska göras med skogslönn eller ek för att på sikt gynna biologisk mångfald. Om ask finns som är resistent mot askskottsjuka bör den väljas för alléerna 7a och 7b.

9. Åkerholmar med hagmark

Målbild

Parkytorna ska ha karaktären av åkerholmar och relatera till det historiska landskapet. Den ska innehålla en artrikedom av hagmarksbuskar, samt enstaka träd som t.ex. äpple, körsbär eller sälg.

Området ska vara öppet, lätt tillgängligt och lämpligt för naturlek, med förstärkning av vissa lekredskap.

Parkytorna ska bibehålla karaktären av åkerholmar och bidra till att i någon mån knyta stadsdelen till det historiska landskapet. Topografin ska huvudsakligen vara orörd. Vegetationen ska relatera till den ursprungliga åkerholmen och vara öppen, dominerad av gräs, samt med snår av buskage och med enstaka träd.

Parkytorna ska vara tillgängliga och anpassade för naturlek. Naturanpassade lekredskap ska förstärka lekmöjligheterna.

Beskrivning

Åkerholmarna är bevuxna med bland annat tall och björk, men inslaget av buskar är stort vilket gynnar fågel- och insektslivet i området. Område 9a är till stor del av torrbackstyp med arter som ängshavre och brudbröd. Område 9b utgörs av en något större och trädklädd åkerholme. Den är bevuxen med bland annat några äldre tallar, annars förekommer det mest yngre träd av björk och gran. Åkerholmen är under igenväxning men vissa spår av hävdgynnad flora finns med indikatorarter som bockrot, gullviva, gulmåra och ängshavre.

Skötseltgärder

Engångsåtgärder

- Inledande röjning av buskar, sly och träd i samråd med ekologisk expertis. Enstaka träd sparas, liksom buskage som kan bidra till ett artrikt bryn. I område 9b tas särskild hänsyn till en gammal tall. Träd av vildapel, körsbär och sälg gynnas. Buskar som en, slån, nypon, hagtorn, berberis och krusbär sparas så att de kan bilda bryn som gynnar insekter och fåglar - gäller främst 9a.
- Kompletterande plantering av vildapel eller apel, fågelbär och sälg vid behov, på samma sätt som det kan behövas kompletterande plantering av hagmarksbuskar (se ovan).
- Små grupper av buskar och lövträd kan planteras eller sparas för att öka rumsligheten inne på backen.
- På ytor med stort slitage anläggs grusytor eller gräsmattor (högst ca 10 % av ytan).
- Stigar anläggs för att skapa tillgänglighet till och i området.
- Anläggning av 2 naturinspirerade lekplatser.
- Anläggning av bon för steklar och humlor.

Sällan återkommande åtgärder

- Gallring och röjning av buskar ca vart femte år för att hindra igenväxning.

Ekosystemtjänster i område 9

Producerande tjänster

Obetydligt förekommande (bär och frukter)

Reglerande tjänster

Temperaturreglering

- Vegetationsklädd yta som kan buffra temperaturväxlingar

Skadedjursreglering

- Utrymme för bl.a. skadedjursreglerande fåglar och insekter
- Stekelholkar för skadedjursreglerande insekter

Pollinering

- Träd (bl.a. tidigblommande sälg) och buskar med blommor som ger näring åt pollinerande bin
- Humlebon

Understödjande tjänster

Biologisk mångfald

- Artrik biologisk mångfald

Ofta återkommande åtgärder

- Slätter med grästimmer på ytor där gräset växer sig så långt att det hindrar naturlek.
- Gräsklippning av eventuella ytor som anlagts som gräsmatta.
- Underhåll av stigar.

10. Näs hage, strandparken och parken med temalekplats

Målbild

Öppna gräsmarker för olika aktiviteter. Grönt, öppet landskapsrum som utgör en del av ett grönt stråk från Kanalstaden till Näs brygga. Mötesplatser för människor och en målpunkt för besökare där närheten till och upplevelsen av havet är grundläggande. En mångfald av möjligheter till olika aktiviteter gör platserna attraktiva och intressanta. De intilliggande strandängarna erbjuder vida utblickar och en artrik biologisk mångfald. De öppna markernas värde för kulturlandskapet bidrar också.

Områdena ska i första hand utvecklas som öppna landskapsrum, med anknytning till det gamla kulturlandskapets karaktär. Ytorna ska vara bevuxna, främst med gräs och örter, och odlingsytor. Ytorna ska även vara anpassade till att fungera för olika aktiviteter. Bland de aktivitetsplatser som ska inrymmas, ingår en större gräsyta som klipps och rymmer plats för både midsommarfirande och valborgseld (10a). Här finns också plats för en fotbollsplan och en mindre gräsyta för boule-spel. Denna yta kan spolas till skridskois för de yngsta på vintern. Ett utomhusgym och en temalekpark placeras ut (10c). Aktivitetsytorna planeras ej inom strandskyddat område, utan främst i 10a samt i 10c.

Dagvattendammarna planeras i anslutning till strandparken (utanför strandskyddat område) som ger både upplevelsevärden och pedagogiska värden med dagvatten nära bebyggelsen och invid ett viktigt rörelsestråk. Skyltar med information om vattnets rening kan ge en fördjupad insikt i våra viktiga vattenfrågor för boende och besökare.

Klippt gräsmatta är basnivån, men om möjligt kan partier av ytan utvecklas som blomsteräng som hävdas med slåtter. De öppna ytorna gynnar även fåglar.

Parkytorna ska ha en öppen karaktär och för strandparken erbjuda utblickar över strandängarna och vattnet.

Beskrivning

10a. Näs Hage

En beteshage som ligger strax norr om Näs gård. Hagen omsluts av en skogsbacke i öster och en allé med en anslutande skogsbacke i väster vilket ger en tydlig rumslighet och höga estetiska värden. Hagen är en av de viktiga entréerna till Näsängen och samtidigt den historiska landvägen till gården. Området är en del av det kulturlandskap som bevaras: från de karga utmarkskullarna med tallskog i väster, förbi den gamla landsvägen och allén, över hagen (som tidigare varit åker) och upp för den gamla ekbacken i öster. Hagen avgränsas i söder av ett boningshus som ligger på platsen för den gamla mangårdsbyggnaden.

10b. Strandparken

Området utgörs idag av åkermark med vallodling och ansluter i söder till de delvis betade strandängarna längs Täljöviken. Området avgränsas i söder av ett dike, men längs en sträcka löper också en traktorväg.

10c. Stor parkyta med temalekpark och dagvattendamm

Denna parkyta utgörs idag främst av åkermark.

Skötselåtgärder

Engångsåtgärder

- **10a. Näs hage:** Inledningsvis upprättas en detaljerad plan för parkytorna, enligt ovanstående målbild. Följande funktioner bedöms inrymmas: en öppen yta för evenemang, odlingsytor, plats för spontanidrott, en boulebana, ett utegym, en grillplats, en perennplantering. En disposition av ytorna och en fördelning mellan klippt gräsmatta, slättermark och anlagda aktivitetsplatser ingår i den detaljerade planen. Målsättningen om en öppen, tillgänglig yta med huvudsakligen gräs (enligt ovan), ska dock alltid bibehållas.
- **10b. Strandparken:** Inledningsvis upprättas en detaljerad plan för parkytorna, enligt ovanstående målbild. Då görs en disposition av ytorna och en fördelning mellan klippt gräsmatta och slättermark. Målsättningen om en öppen, tillgänglig yta med huvudsakligen gräs (enligt ovan). Inga aktivitetsytor planeras inom strandparken. Delar av yta är för odling.
- **10c. En stor parkyta med temalekplats** med en mindre del bestående av naturmark i form av en sparad åkerholme (delar av åkerholmen ligger på förskoletomten). Här finns också en av de två dagvattendammarna, grillplats, perennplantering, utegym m.m.
- Innan planen utformats, hanteras ytorna som stora öppna och tillgängliga gräsytor.
- Biologiska värden utvecklas genom främst: utvecklade brynbuskage, perennplantering som fungerar som fjärilsrestaurang i Näs hage och i parken med temalekplats, samt i strandparken som hävdas med slätter till slätteräng och gräsytor för fågellivet. I brynen vid Näs hage finns också plats för fågellholkar och insektsbon. I träden ovan gång- och cykelväg mot strandparken finns ytterligare plats för fågellholkar.
- Tillgängligheten till området säkras främst med: strandpromenaden i form av gång- och cykelväg ovanför strandparken, som är tillgänglig för alla. Stigar i strandparkens gräns mot strandängarna hanteras i skötselplanen för strandängarna.
- Informationsmaterial: karta över närområdet som anger rörelsestråk och olika målpunkter, en skylt med information om dagvattendammarnas betydelse för vattnets naturliga rening, information om strandängarna med fokus på fågelliv och fisk.
- Sätt upp informationsskyltar om att död ved ska vara kvar i skogen och varför det är viktigt, särskilt viktigt i anslutning till grillplatsen.

Sällan återkommande åtgärder

- Underhåll av anläggningar, stigar, gångvägar, bänkar, papperskorgar, belysning i 10a och 10c.
- Rövning av buskage som breder ut sig för mycket i 10a och 10c.

Ofta återkommande åtgärder

- Gräsklippning och slätter av gräsytor.
- Skötsel av perennplanteringar i 10a och 10c.
- Skötsel av aktivitetsytor i 10a och 10c.
- Tömning papperskorgar i 10a och 10c.

- Underhåll av holkar och bon, i brynet i 10a och i träden i 10c samt i träden vid gång- och cykelvägen ovanför 10b.
- Efterhand som ytorna får ytterligare funktioner, tillkommer vård och skötsel.

Ekosystemtjänster i område 10

Producerande tjänster

Jordbruksmark med odlingspotential

Reglerande tjänster

Temperaturreglering

- Vegetationsklädd yta som kan buffra temperaturväxlingar

Skadedjursreglering

- Utrymme för bl.a. skadedjursreglerande fåglar och insekter
- Stekelholkar

Pollinering

- Träd (bl.a. tidigblommande sälg) och buskar med blommor som ger näring åt pollinerande bin
- Humlebon
- Eventuellt perennplantering med nektarväxter

Flödesreglering

- Ytor som kan tillåtas svämma över vid extrema nederbörds mängder

Vattenrening

- Utrymme för dagvattenrening

Understödjande tjänster

Biologisk mångfald

- Artrik biologisk mångfald i biotop som är viktig för bevarande av mångfalden

11. Fickparker

Målbild

Avgränsade gröna rum, med möjlighet till lek, avkoppling och avskildhet.

Fickparkerna ska skilja sig från de större parkerna genom att vara tydligt avgränsade små parkrum. De blir mer naturligt en mötesplats för de kringliggande kvarteren, men är öppna för alla.

Fickparkerna är huvudsakligen vegetationsklädda. En stor andel utgörs av klippt gräsmatta, medan andra delar kan utgöras av naturmark. Minst en av fickparkerna har en mindre perennplantering. Solitära träd ska finnas, ekar sparas i eckbacken. I den södra fickparken planeras en hundrastgård.

Alla parkerna ska ha sittmöjligheter, med minst en bänk per park. Här finns också papperskorgar. Avskilda platser för vila, läsning eller rofylldhet ska finnas i parkerna (11a). En lekplats ska anordnas i minst en av parkerna (11b). Parkerna ska vara upplysta, men belysning kan behöva anpassas till fladdermöss i 11b. Gångvägar ska sörja för god tillgänglighet.

Skötseltgärder

Engångsåtgärder

- Anläggning av gräsmatta, perennplantering och buskage som används för att skapa avskildhet.
- Anläggning av bänkar, papperskorgar, belysning/anpassad belysning, lekplats.
- Stigar anläggs för att skapa tillgänglighet till och i området.

Sällan återkommande åtgärder

- Gallring och röjning av buskar ca vart femte år för att hindra igenväxning, särskilt viktigt runt grova ekar.
- Underhåll av lekplats, belysning, bänkar, stigar.

Ofta återkommande åtgärder

- Slätter med grästimmer på ytor där gräset växer sig så långt att det hindrar naturlek.
- Gräsklippning av eventuella ytor som anlagts som gräsmatta.
- Underhåll av stigar.
- Underhåll av lekplats.

Ekosystemtjänster i område 11

Producerande tjänster

Obetydligt förekommande

Reglerande tjänster

Temperaturreglering

- Vegetationsklädd yta som kan buffra temperaturväxlingar

Skadedjursreglering

- Utrymme för bl.a. skadedjursreglerande fåglar och insekter

Pollinering

- Träd (bl.a. tidigblommande sälg) och buskar med blommor som ger näring åt pollinerande bin

Understödjande tjänster

Biologisk mångfald

- Artrik biologisk mångfald

Strandäng 1 och Strandäng 2

Strandängarna i planområdet ingår i en mer omfattande plan för Täljövikens inre delar. Innehållet i den skötselplanen finns beskrivet i ett eget dokument, som är under utveckling inom ett särskilt projekt på Österåkers kommun.

A. Betad strandäng

Havsstrandängar av Östersjötyp; 1630. Skötselområde 1,2 och 6

Målbild

Målbilden är en välhävdd strandäng med blå bård innanför ett smalare vassparti. Ängarna ska i första hand betas men kan också slås. På landsidan om vassbältet och bården vidtar maden som regelbundet översvämmas och högre upp i terrängen vidtar den inte fullt så blöta fuktängen som tillsammans bildar strandängen. Strandängen är öppen och med en naturlig zonering av vegetationstyper. Den skall utgöra en bra biotop för den flora och fauna som naturligt är knuten till just denna naturtyp. Målet är att strandängarna skall fungera som rastplats och möjligen häckningsplats för flyttande vadare, simfåglar, gulärta och ängspiölar m.m. Sandgräsfjärilen trivs vid berget i den nordöstra delen av Täljöviken. Vidare skall strandängarna utveckla en

Figur 30 Rödbena är en vadare som trivs på välhävdd strandäng och som vi önskar ska bita till Täljövikens strandäng. Foto: © Magnus Nilsson

Figur 31 Likaså gulärta är en art som i södra Sverige är knuten till strandäng. Foto: © Magnus Nilsson

typisk vegetation som inkluderar ett flertal av de specialistarter som lever på hävdade översvämningsmader och fuktängar i anslutning till Östersjöns bräckta vatten. Under vår och försommar fungerar de översvämmade ängarna (blå bården) som lekområden för bland annat rovfiskar såsom gädda som föredrar grunda vegetationsrika vatten som snabbt blir varma under våren. Under försommar/sommar kommer det även att finnas förutsättningar för cyprinider (karpfiskar) att leka längs med strandlinjen.

Vassen är ett mosaikartat landskap med laguner och siktlinjer vilket skapar förutsättningar för fåglar, fiskar och undervattensvegetation. Målet är en några meter bred öppen vattenspegel mellan bladvassen och den betade strandäng. Den grunda och vegetationsrika vattenspegeln fungerar som födosöksområde för flera fisk-, fågelarter-, fladdermus- och trollsländearter.

Åtgärder av engångskaraktär

Figur 32 Ung björk och kläbba som vuxit upp i strandängen vid brist på hävd.

Strandäng

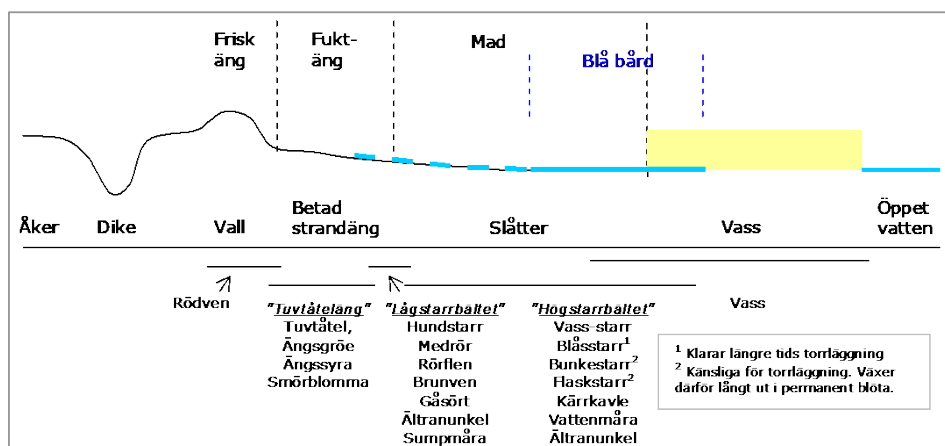
För att återställa skötselområdet till en strandäng där det finns potential för utveckling av flora och fågelliv, krävs ett inledande restaureringsarbete. Träd, och i viss mån högre buskage, utgör goda sittplatser för rovfåglar och kråkfåglar, vilket ger dessa en alltför god utgångspunkt i jakten på fågelungar. Det är därför viktigt att ta ner alla träd och höga buskage i de betesmarker där man vill utveckla ett rikt fågelliv. Ett exempel är trädraden som skiljer strandängen från den ovanliggande åkermark på södra sidan av Täljöviken samt de dungar av unga lövträd och någon gran som växer på själva strandängen.

Sly och träd av asp, björk och al, som vuxit upp innanför vassbården, tas ner med såg eller röjsåg och forslas bort från området. Viktigt är att träd och slyvegetation kapas så nära marken som möjligt eftersom kvarvarande grövre stubbar annars kan utgöra ett hinder för kommande arbete med tilljämning av ytor. Grövre stubbar tas bort med stubbfräs.

Tilljämning av ytor handlar främst om att få bort vassruggar som etablerat sig på maden, samt de alltför stora tuvor som bildats av tuvtåtel och grenrör. Lämpligt redskap är slaghack med uppsamlingsvagn som kopplas efter traktor. Eftersom marken är fuktig bör redskap och tidpunkten för åtgärderna anpassas för att minimera kompaktering och markskador. Lämplig tid kan vara slutet av juli-början av augusti. Då är också risken minimal att arbetet stör de markhäckande fåglarnas reproduktion.

Eventuellt kan tuvor ha hunnit bildas till en storlek som gör metoden med slaghack otillräcklig. Då kan det vara nödvändigt att använda en rotorkultivator, som likt en jordfräs maler sönder tuvorna. Vid användandet av rotorkultivator är man dock tvungen att sköta uppsamlingen av tuvor som ett separat moment eftersom man normalt inte kopplar en lastvagn med upptagning efter en rotorkultivator. Dubbleringen av arbetsmoment gör metoden något mer kostsam.

Ett krondike som går utmed gångstigen på Svinningesidan delar av strandängen från den ovanliggande kultiverade betesmarken. Detta ligger utanför betesfällan för att inte trampas sönder. De utfallsdiken som ligger inne i betesfällan (strandängen) kan läggas igen eller låtas trampas ned av djuren. På så sätt får vattnet få sippra ut över strandängen och kanske även fylla på den blå bården. Det utfallsdike som avvattnar ovanliggande åkrar/betesmarker behålls utanför betesfällan för att det ej ska trampas sönder.

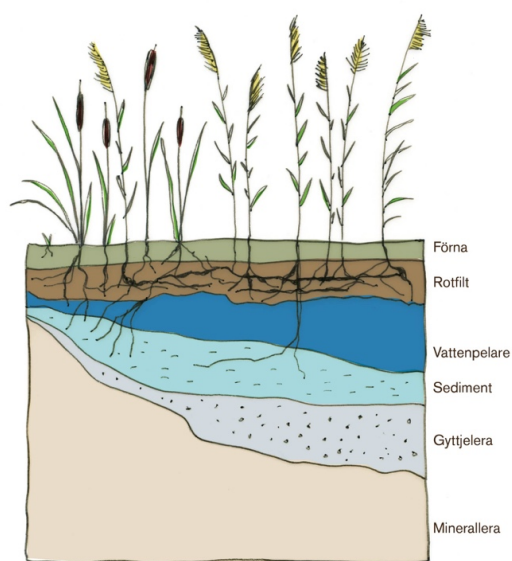
Figur 33 Figuren tagen från Askövikens "blå bård" (Johansson & Rehnberg, 2008)

Blå bård

Möjligheten att återskapa en blå bård beror på jordlagrens fördelning (se fig. 34), hur stort utrymme (vattenpelare) som finns mellan vassens rotfilt och själva botten samt bottenens beskaffenhet i maden. Med hjälp av en mätstång mäts rotfiltens tjocklek samt avståndet ner till gyttjelera och med hjälp av rysskannborr tas jordlagerprov (Johansson & Rehnberg, 2008). Bäst förutsättningar ges där lagret gyttjelera är tunnare. Om man inte gör dessa undersökningar om var det är mest lämpligt, kan man möjligen välja ut ett par delar där strandängen har störst värden och där vassen verkar ha blötare partier. Fungerar det inte kan man ändå skapa strandäng ut till strandkanten.

För att skapa den blå bården använder man sig lämpligast av amfibiegående slåttermaskin och "trampning" med hjälp av en bandvagnsliknande maskin, vilket är en relativt enkel och effektiv åtgärd. Rotfilten som vilar på vattenpelare pressas då

ner till gyttjeleran och hamnar under vatten. Bandvagnens larvfötter bryter av vasstråna, river upp rotfilten och skadar de vertikala jordstammarna som bär skottanlagen till näste års nya tillväxt. Trampning av vassen med bandvagn kan ske till ett vattendjup av 70 cm. I detta fall är det viktigt att inte vänta tills det är lågvatten eftersom körning på torr eller nästan torr mark inte har samma effekt på djupare rötter. Bästa behandlingsresultat ges vid körning i 20–70 cm djupt vatten och det kan krävas att man kör två gånger i olika riktningar för att vasstråna skall bryta och åtgärden få full effekt (Alexandersson m.fl. 1986).

Figur 34 De olika lagren i ett vassbälte ovanifrån: Förna, Rotfilt, Vattenpelare, Sediment, Gytjelera och Minerallera. Illustrationen är inspirerad av förstudien "Åsköviken, Förutsättningar för en Blå bärd" (efter Johansson, 2002) samt från Åskövikens "blå bärd" (Johansson & Rehnberg, 2008). Principen är den samma vid Täljöviken. Illustration: Men s; Ekologigruppen.

Även om bandvagnstrampning är en effektiv bekämpningsmetod mot bladvass, så har effekten en begränsad varaktighet. Behandlingen måste därmed upprepas med några års mellanrum. Frekvensen av upprepade behandlingar bör vara behovsstyrd. Gissningsvis kan upprepade behandlingar krävas vart annat till vart tredje år till en början, emedan behovet säkerligen minskar efter hand så att behandlingen kan upprepas med glesare intervall.

Effekten av fräsning kan också bli en blå bärd genom eutrofiering (Jan Franzén/Mårten Pehrsson muntligen). Marken sjunker på frästa ytor och effekten blir ännu mer tydligt genom efterföljande bete. En fräsning av vass under vattenytan kan dock ge ett resultat av "lervälling" där det blir svårt med återväxt (Jan-Inge Tobiasson, muntligen). Man får prova sig fram, då resultatet kan skilja sig åt.

Bete med nötkreatur kan också skapa blå bård genom betande av unga vasskott samt av att djurens tramp i det grunda vattnet tar sönder vassens rotfilt. Med tanke på det tjocka torvlagret och att det är så pass torrt behöver det dock först skapas en blå bård med hjälp av maskiner och kanske även underhållas om betet inte räcker till.

Man kan också skapa blå bård genom att gräva bort rotfilt vilket kan skapa en permanent vattensamling. Det frilägger mineraleran och blir ett ackumulationsområde för lera. Dessa områden kan bli besvärliga att röra sig på för de betande djuren och den blå bården kan bli en besvärlig lervälling som måste muddras regelbundet (Johansson & Rehnberg, 2008).

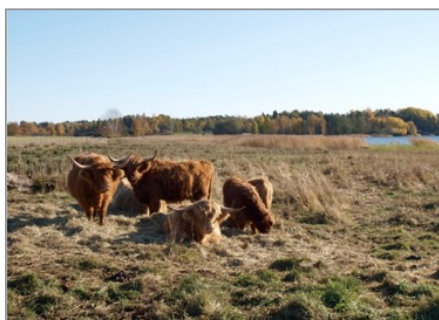
Stängsling

Vid stängslingen delas marken i betesfällor för möjligheten att styra betesintensiteten. Annars blir betesutnyttjandet gärna högre på torr och frisk mark än på blöt. Det kan också vara så att kreaturen trampar sönder för mycket när vattennivåerna är höga. Stängslingen görs lämpligen med naturligt rötbeständiga stolpar, två eltrådar och två träribbor.

Löpande skötsel

Bete

Utan återkommande bete eller slåtter kommer strandängarna att växa igen. Naturvårdsmässiga fördelar med kreatursbete på en strandäng är bland annat att betet skapar en naturlig mosaik av hårdbetade ytor av kort gräs och ratade tuvområden. Trampet från nötkreaturen ger också ojämnheter som skapar tillfälliga vattensamlingar av stort värde för insekt och fågellivet. Dessa märken av klövtramp

Figur 35 Exempel på betesdjur. Highland cattle till vänster (från norra Täljöviken) eller Hereford är att föredra på strandängarna, då de kan gå ut längre i det blöta och är bättre på att hålla undan vass.

Figur 36 Charolais är också en vanlig köttdjursras.

ger en blottlagd yta i grässvålen, som ofta möjliggör för växter att gro som annars har svårt att etablera sig igenom en tjock grässvål. Betet bidrar också till att upprätthålla den blå bården. Unga djur betar mer selektivt än äldre, vuxna djur är bättre på att hålla undan högvuxen vegetation.

Sent betessläpp (början av juni) innebär bättre möjligheter för de häckande vadarnas ägg ska hinna kläckas och inte trampas sönder av betesdjuren. Sent betessläpp kan dock innebära att avbetningen blir ofullständig. En lösning kan vara att betesperioden förlängs på hösten, men sent betespåsläpp kan också innebära att djuren ratar högt uppkomna tuvor av t.ex. tuvtåtel. Därför föreslås tidigare betespåsläpp under de första åren efter restaurering för att därefter övergå till senare betessläpp. Om det innebär ofullständig avbetning bör man efterputsas. (Se även nedan under slätter).

Stödutfodring skall ej ske när tillväxten av betet minskar i slutet av säsongen. Detta för att undvika att näring tillförs markerna utifrån. När foderinnehållet blir för lågt i marken är det istället bättre att flytta kreaturen till annan plats där stödutfodring kan ske. De första åren kan tuvorna bli så stora att man kan behöva putsa av betesmarken med någon form av betesputs (t ex slaghack). Detta görs lämpligen på hösten när betessäsongen är slut. Efter några år behöver man förmodligen inte göra det lika ofta.

*Figur 37 Exempel på vassrik strandäng på nordöstra sidan där betestrycket inte varit tillräckligt för att hålla nere vass, tuvtåtel och tåg, utan här har hävden främst skett med efterföljande slätter.
Bild från Näsängen där bete görs idag.*

Slätter

För strandängar där kreatursbetet är otillräckligt för att nå målen eller om det av någon anledning inte är lämpligt med kreatursbete föreslås återkommande betesputsning eller, i förekommande fall, slåtter även av större ytor utanför betesfällan.

- Slåtter av strandängar utanför betesfällorna ska utföras minst en gång per år, men under de första 10 åren är det viktigt att det genomförs minst två gånger. Första slåttern äger rum i mitten-slutet av juli, vilket sedan upprepas under slutet av september när tillväxten avstannat. Beroende på utvecklingen av markernas näringsstatus och på tillväxt under olika år, kan det så småningom räcka med slåtter endast i juli.
- Skärande redskap kan med fördel användas vid slåttern då det ofta blir enklare att samla upp avslaget material.
- Slaget gräs skall så långt möjligt forslas bort från strandängarna, så att det inte blir liggande kvar, detta oavsett om man låter det torka till hö på platsen eller om gräset förs bort i färskt tillstånd. Kvarliggande hö hindrar en rik flora att utvecklas.
- Betesputsning inom betesfällorna utförs vid behov om betestrycket visat sig otillräckligt eller för att få till ett smakligare bete.

Röjning

Röjning av uppkommen vedartad vegetation kan bli aktuell inom hela området. Detta görs vid behov.

Figur 39 Ärta (VU) är liksom skedanden på bilden t.v. exempel på lite "exklusivare" simänder som trivs i den blå bården. Foto: © Magnus Nilsson

Figur 38 Skedand Foto: © Magnus Nilsson

Bilaga 1: Förslag till träd

Sammanställning av information och idéer om träd för Näsängen

Ekologigruppen rekommenderar att utgå från vad som redan finns i området och som har natur- och kulturhistoriska värden. Eftersom så stor del av stadsdelen byggs på "jungfrulig mark" bör det gå att säkra upp en bra miljö även för gatuträd, så att även mer krävande arter vad gäller näring, vatten och andra markförhållanden kan klara sig. Vid särskilda platser kan några speciella träd eller buskar planteras där mikroklimatet är gynnsamt. För att minska risk för problem vid sjukdomsutbrott, eller behov av skötsel och att byta ut alla träd samtidigt, kan det vara av värde att inte låsa sig till endast en art som gatuträd. På Gamla kyrkogården i Malmö har en ny allé av en kombination av lind, alm, prunus och skogslönn planterats.

Befintliga träd i området:

- **Ek** – Högt naturvärde och kulturhistoriskt värde p.g.a. kontinuitet med gamla ekar vid Fåfången/Ekbacken, och även ett ur ett regionalt perspektiv med Stockholms läns ekomiljöer. Ekens pollen samlas in av t.ex. vildbin och ekollon äts av fåglar som nötskrika och även av ekorre.
- **Skogstall** – Högt naturvärde p.g.a. anknytning till befintliga tallskogar med solbelysta stammar. Fröna i kottarna äts bl.a. av ekorre.
- **Gran** – Granens skott och frön äts bl.a. av ekorre. Trivs bäst med god näring och vattentillgång på väl-dränerade jordar. Potentiellt bra med barrträd (vintergrönt) för att ge skydd och förbättra luftkvalitet i stadsmiljö även på vintern, men trivs inte i kraftigt hårdgjord miljö, så genomtänkt planering och utformning krävs då för att ge plats för gran.
- **Asp** – Aspar tillför naturvärde som lövträd i annars barrträdsdominerade områden. Äldre individer är värdträd för ovanliga insekter, svampar och mossor. Har inga stora krav på växtplats, växer bra på lätta jordar och tål stadsmiljö väl. Gynnas av goda markförhållanden och rörligt grundvatten. Ljuskrävande, vindtåligt. Skjuter rotskott och därför lämpligt att ha gräsyta kring trädet som kan klippas kontinuerligt för att hålla skott nere. Vackra höstfärger.
- **Ask** - Högt naturvärde och kulturhistoriskt värde p.g.a. kontinuitet med gamla askallén vid Näs gård. Dock risk att plantorna drabbas av askskottssjuka, om inte en resistent sort planteras.
- **Skogsalm** – Tidigare vanligt alléträd, men de flesta gamla almar har dött av almsjukan och ofta finns endast unga plantor kvar i landskapet.
- **Björkar** (glas-, vårt-)– Används som stadsträd i norra Sverige, då avdunstningen inte är lika hög och de därför klarar den torrare stadsmiljön. I södra Sverige krävs generös växtbäddar och tillförsel av regnvatten, eller plantering inom grönyta, för att ge björken goda förutsättningar i annars hårdgjord miljö.
- **Skogslönn** -Lönnens blommor gynnar pollinatörer. Kraftiga höstfärger. Trivs på mullrik och väl dränerad mark med god tillgång till grundvatten eller vatten från nederbörd. Känslig för översvämning, stående vatten. Viktigt att använda rätt proveniens, genom svenskt frömaterial (t.ex. 'Ulltuna' eller 'Pernilla') för att få friska träd. Utmärkt till alléträd på grund av sin jämna krona.

- **Hassel** – Gynnar djur som äter dess nötter, så som nötväcka och ekorre. Bred och stor flerstammig buske med utbrett, vasformat växtsätt. Anspråkslösa jordkrav men väl-dränerat och gärna humus-rikt. Tål avgaser. E-plantor finns för Zon 1-3(4). En hängande form skapar rum under de hängande grenarna och kan användas för naturlek och på skolgårdar.
- **Fågelbär/körsbär** – Blommor gynnar pollinatörer, bär gynnar fåglar. Vanligt i jordbrukslandskap och skogsbyn. Vackra höstfärger. Trivs i väl-dränerad jord, lätta jordar, och i solbelysta eller halvskuggiga lägen.
- **Andra fruktträd** - Blommor gynnar pollinatörer, frukt gynnar både människor och fåglar. Plantera gärna ät-äpplen över gräsmarker för att fallfrukten inte ska bli ett problem på hårdgjord mark.
- **Augustipäron** - blir ståtliga träd som dessutom blommar och sätter små söta frukter redan i slutet av sommaren. Planterade på gräsyta kan fallfrukten plockas och ätas. Päron är tåliga för stadsmiljö och blir dessutom gamla. Om man kan hitta sätt att undvika problem av fallfrukt kan de vara mycket värdefulla.
- **Gråpäron** - har hårdare frukter än augustipäron och kan eventuellt vara ett alternativ. Ytterligare ett päron, 'Beach Hill', med god tolerans för stadsmiljö och som sätter mindre frukt (och mindre god sådan) än "ät-päron".
- **Sälg** – Den tidiga blomningen är mycket viktig för pollinatörer och andra insekter. Ljuskrävande. Gärna rik och fuktig mark, men klara även svårare förhållanden. Är underutnyttjad i stadsmiljö och som solitär. Även andra Salix-arter är vackra i stad eller parkmiljö, t.ex. jolster 7-9 meter, olivgröna blad och gul höstfärg.
- **Vitpil** - som blir ett stort träd 20-25m, och är vindtålig.

Andra lämpliga arter i området

Arter som skulle bidra till att gynna den biologiska mångfalden och viktiga funktionella grupper som pollinatörer i området:

- **Hagtorn** - blommor gynnar pollinatörer, bär gynnar fåglar. Karaktärsart i jordbrukslandskap, hagmarker och skogsbyn. Tork- och värmetåligt, vindtåligt. Väl-dränerade markförhållanden. Förslag på sort av trubbhagtorn för stadsmiljö som kan stammas upp, zon 1-3.:
- **Rönn** - blommor gynnar pollinatörer, bär gynnar fåglar. Hårdig för kyla och tålig för skugga, men krav på god fuktighet. Vatten måste därför säkras om rönn planteras i hårdgjord miljö, t.ex. genom att leda ner vatten från hustak (A-M Fransson, SLU). Vackra höstfärger och bär. Zon 1-6(7).
- **Oxel** - blommor gynnar pollinatörer, bär gynnar fåglar. Salt, tork och vindtålig, zon 1-5(6). Ofta flerstammig, och kräver därför extra uppbyggnadsbeskränning för att fungera i smal gatumiljö.
- **Hägg** (*Prunus padus*) (obs! ej glanshägg som är invasiv) - blommor gynnar pollinatörer, bär gynnar fåglar. Häggen är användbar på vindutsatta ställen och i naturliga planteringar samt i parkbyn och som läridäer. Kan dock angripas av häggspinnmal vissa år då alla blad på trädet äts upp. Passar därför inte mer tillrättlagda miljöer.
- **Körsbärsplommen** - Blommor gynnar pollinatörer, bär gynnar fåglar. Zon 1-3
- **Blodplommen** - (rödblådigt körsbärsplommen). Anspråkslöst. Vind-, tork- och värmetåligt. Zon 1-2. Endast fåtal plommen bildas.

- **Vanlig en** – Typisk för torra betesmarker, kustnära områden. Sjöman och Slagstedt (2015): Tålig för kyla, torka, mager mark, och även salt. Bör kunna passa vid rester av åkerholmar, hagmarker mm. Finns sorter som har upprätt växtsätt (t.ex. Suecia, Vemboö) och de som är krypande, och allt där emellan om man inte väljer en specifik hortikulturell sort.
- **Al** (grå-, klibb-) – Mycket tålig för varierande fuktförhållande och periodvis översvämning, t.ex. i hårdgjorda och urbana miljöer där regnvatten ska omhändertas lokalt. Genomgående stam och vackert växtsätt som solitärer. Zon 1-4.

Idéer på "speciella" träd

- **Grå valnöt** – vacker stam och bladverk. Nötterna äts av fåglar (råkor) och ekorrar. Rik och fuktighetshållande ståndort. Värmegynnad och bör därför trivas i stadens i skyddade lägen, så länge kronan ges utrymme och mark och fuktförhållanden är gynnsamma.
- **Avenbok** – Svenskt trädslag med karaktärsfull stam och fina blad. Blir mycket gammal. Går utmärkt att formklippa. Som solitär utvecklar den en rund krona, i bestånd mer upprätt växtsätt. Zon 1-4(5). Tålig för både stadsmiljöer och vindutsatta lägen förutsatt att marken är väl-dränerad och med god tillgång till markfukt.
- **Platan** (Hybridplatan) – Anspråkslös. Tork- och värmektålig, samt tål stadens föroreningar och vägsalt väl. Zon 1-2. Släpper dock stora mängder pollen och även fina hår från unga skott och misstänks orsaka allergi. Bör därför planteras sparsamt. Krav på stor växtbädd för att rötterna inte ska lyfta markbeläggning med tiden.
- **Körsbärskornell** - Gula blommor på bar kvist, röda, körsbärslika frukter och rödbrun höstfärg. Buske, eller ibland ett litet träd som solitär, grupper mm. Höjd 4-6m, zon 4.
- **Svart mullbär** – Buske eller lite träd och som kan stammas upp. Kräver varmt och soligt läge och gynnsamt mikroklimat. Bör planteras i park eller grönyta för att nedfallna frukter inte ska bli problem. Zon 1. I svensk odling finns ofta sorten "Mulle" som mer kan liknas vid fruktbuske. Höjd 5 - 7 m.
- **Vitt mullbär** – ljuskrävande, bäst på fuktiga men väl-dränerade jordar. Blir ett litet träd, med ätliga bär (inte lika söta som det svarta mullbäret). Kan beskäras och hamlas med gott resultat. Zon 1-2(3).
- **Mannaask**
- **Magnolia kobus**
- **Malus 'Rescue', barnäpple**
- **Naverlönn**

Arter att undvika

Arter som inte bör planteras då det är stor risk för att de sprider sig till naturmiljöer. Dessa arter utgör redan problem på olika håll i centrala och norra Europa.

- Robinia
- Glanshagg
- Tysklönn
- Jätthemlock
- Kaukasisk vingnöt

- Oxbär
- Häggmispel
- Bergtall
- Gullregn
- Hästkastanj

Referenser

- Sjöman H. och Slagstedt J. (2015) Stadsträdslexikon. Studentlitteratur AB. Lund.
- Strand, M., Aronsson, M., & Svensson, M. (2018) Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige – ArtDatabankens risklista. ArtDatabanken Rapporterar 21. ArtDatabanken SLU, Uppsala.

Föreslagna träd för nya alléer vid huvudgator

Förslag på träd till huvudgata A1 och B1 och B2 med busstrafik.

Dessa träd måste klara av att stammas upp 5 meter pga busstrafiken. För att proportionerna då ska bli fina behöver träden bli minst 9 meter, helst ca 12 meter. Maxhöjd är 15 meter med anledning av gaturummets proportioner. De får inte vara pelarformade men inte heller ha för breda kronor eftersom de står nära fasaden.

- *Acer platanoides* 'Ultuna E' - skogslönn
- *Corylus colurna* - turkhassel
- Eventuellt *Prunus avium* 'Plena' - dubbelblommande fågelbär, men enbart om trädet ger minst pollen som födokälla till insekter
- *Tilia cordata* 'Böhlge' - skogslind
- *Tilia cordata* 'Corinthian' - skogslind

Huvudgata A2 kan rymma träd med något vidare krona då större delen av gatan är fri från hus.

T ex:

- *Juglans cinerea* - grå valnöt